

УДК 331.105.449 (477) «XIX»

ПРОФСПІЛКОВИЙ І СТРАЙКОВИЙ РУХ У ГАЛИЧИНІ ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ В АРХІВНИХ МАТЕРІАЛАХ

Н. С. Вовк

Інститут гуманітарних і соціальних наук
Національний університет «Львівська Політехніка»
вул. Ст. Бандери, 14, Львів, 79013, Україна

Метою дослідження є всебічний аналіз формування та розвитку страйкового руху в Галичині на початку XX століття, з'ясування його соціально-економічних передумов, характеру, динаміки та наслідків. У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціальних історичних методів, зокрема такі: історико-порівняльний (зіставлення страйкових рухів у різних промислових центрах Галичини та виявлення спільних і відмінних рис), історико-описовий (відтворення хронології подій, пов'язаних із діяльністю робітничих об'єднань та профспілок), аналітичний (узагальнення архівних матеріалів, документів і преси того часу), соціологічний підхід (аналізу соціального складу учасників страйків і формування колективної свідомості робітників) та метод системного аналізу (аналіз страйкового руху як складової ширших соціально-економічних і політичних процесів у Галичині початку XX століття). Наукова новизна роботи полягає у комплексному підході до аналізу страйкового руху в Галичині початку XX століття як соціально-комунікаційного явища, що поєднувало економічні, політичні та культурні чинники на основі архівних джерел. У статті проаналізовано становлення та розвиток страйкового руху на території Галичини початку XX століття. На основі архівних джерел та історичних фактів висвітлено активну участь робітників у боротьбі за покращення умов праці, підвищення заробітної плати та соціальні права. Особливу увагу приділено ролі професійних спілок у організації масових страйків, зокрема серед гірників Дрогобича та будівельників Львова у 1901–1902 роках. Описано масштабність і наслідки цих подій, які охопили різні верстви робітництва – від шахтарів до працівників сфери послуг. Простежено процес поширення страйкових рухів із міських центрів у сільську місцевість, що свідчить про зростання рівня соціальної свідомості та солідарності трудящих. Підкреслено значення цих подій для подальшого формування профспілкового руху та розвитку робітничої преси в Галичині. Перспективи подальших студійовань полягають у поглибленому дослідженні взаємозв'язку між страйковим та профспілковим рухом у Галичині початку XX століття, зокрема через аналіз малодосліджених архівних матеріалів, періодики та особових фондів діячів робітничого руху.

Ключові слова: страйковий рух, профспілки, Галичина, робітничий клас, соціальний протест, архівні джерела.

Постановка проблеми. Профспілковий і страйковий рух у Галичині на початку XX століття є важливою складовою соціальної історії регіону. Незважаючи на значну увагу до економічних та політичних аспектів робітничих виступів у класичних історичних дослідженнях, роль архівних матеріалів у відтворенні локальних страйків та діяльності профспілок залишається недостатньо вивченою. Архівні документи, такі як телеграми дрогобицького старости до намісництва, протоколи страйкових комітетів, а також матеріали з Центрального державного історичного архіву України у м. Львові (далі – ЦДІАЛ у м. Львові), дозволяють реконструювати детальну хронологію подій, оцінити соціальний склад учасників та особливості організаційної структури руху. Вивчення цих джерел дає змогу по-новому зрозуміти механізми мобілізації робітників, роль профспілок у координації страйків і формуванні колективної свідомості, а також вплив подій на місцеву владу та громадську думку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Історіографія проблеми свідчить про поступове поглиблення досліджень профспілкового та страйкового руху в Галичині. Значний внесок у вивчення теми зробили І. Берест [1–6, 7, 10], який досліджував розвиток професійних спілок, їхні організаційні структури та роль у соціальному житті міст. Його роботи, а також спільні дослідження з О. Гончарем [3, 8], висвітлюють діяльність львівських професійних товариств, аналізують профспілкову пресу і соціально-комунікаційні аспекти робітничого руху.

Часткові спроби дослідження страйкового руху на основі архівних джерел відображені у працях W. Najdusa [11], L. Kieszczyńskiego [14] та у статтях сучасних українських істориків. Проте в цих роботах переважно застосовувалися оглядові підходи, зосереджені на масштабах та організаційній структурі страйків, тоді як детальний аналіз архівних телеграм, протоколів та судових справ, які відображають конкретні дії страйкарів, внутрішньо-професійні конфлікти та взаємодію з владою, є фрагментарним.

Особливий інтерес представляють архівні документи ЦДІАЛ у м. Львові (ф.146), що дають можливість відстежити розвиток страйкового руху в нафтових та озокеритових копальнях Дрогобича, Борислава та інших промислових центрів Галичини у 1901–1905 рр. Аналіз цих матеріалів дозволяє відтворити динаміку страйків, характер вимог робітників, роль страйкових комітетів і профспілкових організацій у мобілізації робітничих мас.

Таким чином, попередні дослідження створили базу для розуміння загальної картини робітничого руху, проте комплексний аналіз із використанням архівних джерел, що враховує локальні особливості та соціально-комунікаційні аспекти страйків, досі залишається актуальним і потребує подальшого опрацювання.

Мета статті – всебічний аналіз процесів формування та розвитку страйкового руху в Галичині на початку XX століття, з'ясування його соціально-економічних передумов, характеру, динаміки та наслідків. Особливу увагу приділено ролі професійних спілок у організації робітничих виступів, а також впливу цих подій на становлення трудової солідарності й формування національної та соціальної свідомостей робітничого класу.

У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціальних історичних методів. Зокрема, історико-порівняльний метод застосовано для зіставлення страйкових рухів у різних промислових центрах Галичини та виявлення спільних і відмінних рис. Історико-описовий метод дав змогу відтворити хронологію подій, пов'язаних із діяльністю робітничих об'єднань та профспілок. За допомогою аналітичного методу здійснено узагальнення архівних матеріалів, документів і преси того часу. Соціологічний підхід використано для аналізу соціального складу учасників страйків і формування колективної свідомості робітників. Також застосовано метод системного аналізу, що дозволив розглянути страйковий рух як складову ширших соціально-економічних і політичних процесів у Галичині початку XX століття.

Наукова новизна роботи полягає у комплексному підході до аналізу страйкового руху в Галичині початку XX століття як соціально-комунікаційного явища, що поєднувало економічні, політичні та культурні чинники. Уперше узагальнено та систематизовано фактичний матеріал про страйкові події 1901–1903 років у Дрогобичі, Львові, Самборі та навколишніх районах. Розкрито роль професійних спілок у мобілізації робітників і формуванні трудової солідарності. З'ясовано особливості впливу страйкових виступів на становлення соціальної активності в сільській місцевості. Доведено, що ці події стали важливим етапом у розвитку робітничого руху та формуванні громадянської самосвідомості трудящих у Галичині.

Виклад основного матеріалу дослідження. Початок XX століття ознаменувався активізацією страйкового руху на українських землях, що перебували у складі Австро-Угорщини. Уже в 1901 році на території сучасної України розгортаються промислові страйки, ініційовані та організовані профспілковими об'єднаннями. У січні та червні цього року в Дрогобичі відбулися масштабні виступи робітників озокеритових копалень. До протестів приєдналося близько 2291 гірника, які висунули низку соціально-економічних вимог: уніфікацію профспілкових кас, підвищення заробітної плати та скасування штрафів за відсутність на роботі у неділю – день, коли більшість шахтарів відвідувала церкву. У результаті наполегливої боротьби робітники здобули часткову перемогу [11, с.469].

У травні-червні 1902 року Галичина стала свідком масштабного страйку львівських будівельників, який охопив близько п'яти тисяч учасників. Причиною виступу стали масове безробіття та вкрай важкі умови праці. Цей страйк вирізнявся серед інших своєю організованістю та розмахом, адже поєднував економічні вимоги з соціальним протестом. До голодування та акцій протесту додалися стихійні напади на магазини та вози з хлібом, а також масові вуличні демонстрації. До будівельників приєдналися робітники заводів, сезонні заробітчани, а також представники сфери послуг – лакеї, доглядачі, працівники театрів, офіціанти, гувернантки. Жінки активно підтримували демонстрантів, збираючи каміння та передаючи його мітингарям [12].

2 червня 1902 року влада застосувала силу проти страйкарів: на демонстрантів було спрямовано загони угорських гусарів, піхоту та поліцію. Військові п'ять разів

атакували натовп, використовуючи шаблі, коней і гармати. Унаслідок 17 залпів з малокаліберної артилерії загинуло п'ятеро робітників, понад двісті осіб дістали поранення [12]. Водночас і страйкарі чинили опір – близько сорока солдатів і поліцейських було травмовано. На площі Стрілецькій (теперішня площа Данила Галицького) протестувальники звели барикади з уламків кіосків, меблів, каміння та рейок, вирваних із тротуарів. Похорон загиблих перетворився на ще одну масову демонстрацію. З огляду на значні людські втрати робітники були змушені пом'якшити свої вимоги, однак згортати страйк не поспішали [13].

Протести тривали ще три дні – 2, 3 і 4 червня, супроводжуючись сутичками, спробами визволити арештованих, а також продовженням нападів на хлібні крамниці. Уже 5 червня частина страйкарів вирушила до навколишніх сіл Басівка та Ставчани, де до них долучилися залізничні робітники, які зводили колію. Разом вони також оголосили страйк [25, с.35].

Подібні виступи не були поодинокими. Робітники, зайняті на будівництві залізничних шляхів, неодноразово організовували акції протесту. Так, після страйку 429 працівників, що працювали на будівництві залізниці біля Львова у 1901 році, і часткового страйку в липні 1902 року на лінії Розвадів–Пшеворськ, до протестів приєдналися будівельники в районі Турки у квітні 1903 року [14, s.58]. Аналогічно діяли близько 2500 робітників залізничної лінії Самбір–Ужок і ще 2000 – на ділянці Самбір–Сянки. Коли домовленості після першого страйку не були дотримані, у липні вони знову розпочали протест. Завдяки добрій координації та комунікації організаторів до руху приєдналися ще 1600 робітників, що працювали на лінії Стрілки–Бановіце [14, s.58].

Серед залізничних будівельників було чимало мешканців довколишніх сіл, які набували досвіду колективної боротьби й поширювали його серед селянства. Таким чином страйковий рух поступово виходив за межі міст і охоплював дедалі ширші верстви сільського населення.

1904 р. також був багатий на страйкову боротьбу. У першій половині червня, страйкували 900 шахтарів на озокеритових копальнях [15, арк.363-367]. Цю інформацію можна побачити з телеграми дрогобицького старости до намісництва, де доносилося, що 9 червня страйкувало 700 гірників, а телеграма намісництва до міністерства сповіщає, що на 11 червня мітинг налічував вже понад 900 учасників [5, арк.367]. Тільки ця кампанія підійшла до кінця, як 8 липня піднялось на боротьбу 2 000 нафтових робітників Карпатського Товариства [15, арк.390].

Страйк зайняв також весь Бориславський нафтовий район – більше 5 000 робітників. За їх прикладом приєдналися до страйкових дій робітники з Кросно, Рівного і Потоку. Відновлення боротьби знову настало 10 і 12 липня, коли застрайкувало дві тисячі шахтарів з копальні воску Ландербанку і Кредитного Банку [15, арк.424]. Страйки шахтарів в нафтовому басейні стали звичайною справою. У Бориславі створено 31-особовий страйковий комітет, що виник в результаті співпраці 16 профспілкових організацій великих компаній. Встановлювалась пропускна система. З міста або в місто не пропускали робітників без перепустки страйкового комітету, забезпеченої печаткою Бориславського профспілкового

Союзу шахтарів, металістів і місцевого осередку Польської соціал-демократичної партії [16, арк.18, 37].

Головні вимоги, висунуті професійними спілками Бориславського нафтового басейну полягали у встановленні 8-годинного робочого дня. Крім того, вони вимагали підвищення заробітної плати і регулярної її виплати, відкриття закладу з медичного забезпечення на місці в Бориславі, а не в Дрогобичі, робочого самоврядування, будівництва зручного житла, лазень і шпиталю, будівництва водопостачання [15, арк.387]. Зазначені вимоги були тільки програмою мінімум. В широких масах існувало переконання, що їх рішучі положення змусять уряд націоналізувати гірничодобувну та нафтову промисловість [16, арк.86].

Боротьба була особливо запеклою і часто поєднувалась з масовими мітингами та демонстраціями, маршами до навколишніх сіл та нападами на штрейкбрехерів, зіткнень з армією та поліцією [6, арк.43]. Спроби завезти штрейкбрехерів з Австро-Угорщини провалились. Місцевості, задіяні страйковою боротьбою, бойкотували нових приїжджих робітників. Ті, що приїздили з Відня, машиністи і кочегари, ставали солідарними зі страйкарями. Спроба використовувати солдатів як штрейкбрехерів не дала успіху в значному масштабі [17]. Страйкарі відмовили працювати навіть тих робітників, що забезпечували безпеку шахт. Роботу водяних насосів і вентиляторів в басейні забезпечували чиновники з офісів шахт під захистом армії. Не зламало робітників навіть встановлення покарання за порушення загальних правил роботи [15, арк.431].

Процес демонстрацій огорнув робітників маслопереробних заводів, будівельних бригад, працівників цегельних заводів, домашньої прислуги, і, нарешті, селян з навколишніх сіл. Свідомі, а іноді і необізнані агітатори для страйкового руху, ставали звичайні селян, які поверталися в масовому порядку під час страйку до себе в село і вже там розповідали всю ситуація, яка склалась [16, арк.73-73a].

Після чотирьох тижнів боротьби підприємці були змушені поступитися мітингарям. Вони запевнили, що взяли до вимоги і зроблять все для поліпшення умов життя і праці: робочий день був обмежений до 10 годин, до 1 січня зобов'язувалися побудувати водогін, лазні і шпиталь, а також приступити до будівництва житла для працівників. Але цих обіцянок підприємці не дотримались. Коли замість лікарняної каси взаємодопомоги, як того вимагали шахтарі, влада намагалася нав'язати національну нафтову касу, що мала підпорядковуватись не профспілкам, а власникам підприємств – це викликало різкий опір [18].

Розмах страйкової боротьби в 1900 р. спровокував галицьку владу до відкритого терору. Під час страйку шахтарів у Моравсько-Остравському басейні до містечка Сержа було введено жандармів. Коли відбувся страйк в Яворові, то туди стягнули піхоту і драгунів [19].

Під час страйку в копальні воску Кредитового Банку в січні 1901 р. влада також залучила жандармів. Коли схопилися до боротьби інші гірничодобувні шахти, на вулицях вже були наклеєні плакати, де губернатор і його радник у гірничих справах погрожували звільненням з роботи в разі, тривалого страйку. У 1904 році під час загального страйку нафтовиків зосередженого в районі Дрогобича та Кросно влада

підтягнула військові сили і жандармів. Загалом була одна бригада, 7 батальйонів піхоти і відділ технічних військ – т.зв. «піонери» [20, арк.39-40]. У місті панував майже військовий стан. Питання розв'язалось 22 липня філією місцевої профспілки нафтовиків, де працював таємний шпигун з поліції [15, арк.441]. В результаті зрадницьких дій арештовано 60 осіб, поставлено до суду шість страйкарів, в тому числі одну жінку, звинувативши їх в організації банди і підпалі шахт, що каралося на той момент смертною карою. Понад рік тривала запекла боротьба за життя підсудних [14, s.59-60]. Було викрито як провокатора головного свідка. Звинувачення і подальше дисциплінарне слухання довело, що головний слідчий справи фальсифікував акт обвинувачення, підробляв підписи свідків, не ознайомлював обвинувачених з протоколами слідства. Скарга захисту була задоволена і це стало великою перемогою для працівників [14, s.60].

Різанина у Львові в 1902 р. і Бориславський процес від 1904 р. зіткнули усіх сил робітників з урядовим апаратом і шляхетським самоврядуванням, що надало цій боротьбі політичного підтексту [26].

Вплив російської революції в більшості країн Австро-Угорської імперії відзначили тільки наприкінці 1905-го року. В Галичині також відреагували на революцію в Петрограді. Проте, піднесення, а потім спад страйкової боротьби проходили нерівномірно. Мітинги оживали навесні і влітку, восени і, особливо взимку завмирили. Характерною рисою страйкової боротьби в Галичині була їх масовість, що є гідним уваги як на дуже слабо розвинений регіон. У Галичині в 1905 р. в одному з страйків робітників взяло участь більше людей, ніж в середньому у всій Австрійській імперії [11, с.473]. Ситуація змінилася в наступні роки не на користь регіону. Звичайним явищем були страйки незначних за обсягом груп, що включали кілька підприємств. Страйки в основному пов'язані з невеликою, наполовину кустарною промисловістю, а також будівництвом.

Чисельність робітників, які брали участь у страйках, зменшилася у 1906 році, але вже в 1907 році знову зросла. Така динаміка є наслідком дії двох різних факторів: з одного боку – скорочення кількості дрібних групових виступів, а з іншого – розширення масштабів страйкової боротьби в середній і великій промисловості [11, s.474].

Ще однією характерною рисою страйкового руху в Галичині була згуртованість профспілкового руху та робітників. Дуже рідко участь в страйку брали тільки представники певного підприємства. І в цьому відношенні регіон займав в імперії провідні позиції. Привезені (іноді з віддалених місцевостей) штрейкбрехери здебільшого солідаризувалися з тими, хто боровся. Керівництво страйками, у зв'язку зі слабкістю й розпорошеністю професійного руху в Галичині, здебільшого перебирали на себе страйкові комітети. Ці комітети, як правило, обиралися на зібраннях страйкарів, іноді створювалися галузевими профспілками і мали на меті координувати їхню діяльність [11, s.475].

Третьою характерною рисою страйкової боротьби 1905 року була переважна кількість переможних страйків. Поразкою завершувалися лише дрібні страйки, у яких брало участь кілька або кільканадцять робітників. У більшості випадків

підприємці поступалися вже після кількох днів страйку (у 1905 році – у 57,4% страйкових акцій, що тривали до 10 днів, причому 34% тривали лише до 5 днів). Затягувати страйк у напруженій ситуації було для них не вигідно, а навіть небезпечно [11, s.475].

Більшість страйків мала наступальний характер. Переважали вимоги щодо підвищення заробітної плати, які часто набували форми додаткової оплати за понаднормову або нічну роботу, за працю на рихтуваннях чи поза межами міста – для мулярів і малярів. Робітники залізорудних копалин у Чорній (повіт Хшанов) домагалися зрівняння оплати праці польських робітників із заробітками приїжджих із Чехії та Угорщини. Вони вимагали регулярних виплат заробітної плати щотижня або раз на два тижні. Робітники, зайняті на регулюванні русла Дунаю, наполягали, щоб їм виплачували гроші безпосередньо на місці роботи і не змушували годинами чекати на отримання платні. Також вимагали скасування штрафів і відрахувань (у краківській електростанції вони сягали розміру тижневої заробітної плати). Подібна ситуація спостерігалася і в копальнях вугілля та залізної руди Хшановського гірничого округу, де так звані “дисциплінарні штрафи” могли досягати значних сум [21].

Інша група вимог стосувалася скорочення робочого часу, становлення неділі повністю вихідним днем або зменшення тривалості робочого часу в неділю. Їх висували найбільше робітники дрібних підприємств, які раніше працювали по 11-11,5 годин. І таких робітників була значна частина, зокрема, столярі та фарбувальники в Дрогобичі, столярі в Стрию. По 12 годин працювали бляхарі в Кракові та оббивальники Львова, по 14 годин не відходили від робочих місць пралі у Львові, по 16 трудились бляхарі Самбора, котрі вимагали скоротити зміну до 12 годин на день. Був випадок у Самборі, де пекарі працювали навіть 18-20 годин і вимагали більш короткий робочий день, що мав становити 13-14 годин [22]. Працівники заводів і гут зазвичай висували вимогу 8-9-робочий день. 8-годинний робочий день вимагали робітники на цинковому заводі в Требні, які після пожежі змушені були працювати безперервно 18 годин [11, s.476].

Частина страйків мало солідарний характер. Робітники виступали проти скорочення частини робітників, солідаризуючись із тими, кого це торкалося. Водночас, підтримуючи боротьбу підприємств подібного типу, зазвичай висували й власні вимоги.

Все частіше, особливо у 1905 році, з'являлися політичні вимоги. Робітники домагалися визнання 1 травня вихідним днем, заборони штрафів або відрахувань за участь у демонстраціях, а також вимагали, щоб не звільняли робітників за участь у страйках. Часом висували вимоги з обмеженим терміном дії, наприклад, щоб не звільняли працівників протягом 3-6 місяців після завершення страйку, або на будівництвах – до завершення об'єкта, розпочатого до страйку. Висували також вимоги виплати заробітної плати за час страйку.

Робітники вимагали запровадження інституту довірених осіб (наприклад, під час страйку у фабриці тютюнових виробів у Кракові) або протестували проти їхнього звільнення з фабрик. Особливо вороже роботодавці ставилися до вимоги,

щоб найм робітників здійснювався виключно через робітничі бюро праці, при професійних товариствах. Об'єднання фабрикантів, майстрів та управлінців приватної текстильної промисловості у Бельсько і Бяла скаржилися, що робітничі організації втручаються у внутрішні справи підприємств, впливаючи на кадрові рішення, розподіл адміністративних функцій і технічних справ, а передусім – на питання звільнення та прийняття робітників і технічного персоналу [11, с.477].

Політичного характеру окремим страйкам надавали демонстрації, які часто набували значного розмаху. Особливо потужні виступи відбулися у 1905 році – у страйку 5000 будівельників Львова, близько 300 будівельників у Ярославі. Групи демонстрантів, підтримані робітничими масами, поліцією та військом, збиралися колонами на ринках міст, що надавало протестам революційного характеру. Терор і репресії лише поглиблювали конфлікти, які з економічних переростали у соціальні.

Мітинги, а іноді і вуличні марші стали візитівками кожного великого страйку. Маса робітників, звільнених з фабрик і майстерень виходила на вулиці і просто подавалась до лав демонстрантів. Економічна і політична боротьба чергувалися одна з одною, таким чином даючи всім учасникам протистоянь особливо широкий діапазон дій. Це можна спостерігати під час вже згаданого страйку будівельників Львова в липні 1905 р., коли достатньо було декількох мітингів і демонстрацій, щоб ідея боротьби потрясла все місто і призвела до маршів тисяч робочих інших професій. в цілому на кінець цієї масштабної події будівельники складали 40,9% всіх страйкарів [11, с.477].

Також в 1905 р. відчутно активізувалося раніше пасивне жіноче населення. Про це свідчать загальні страйки робітниць пралень (травень) і працівниць двох тютюнових фабрик у Львові (лютий-березень) [14, с.62]. Усі ці процеси відбувалися в поєднанні з демонстраціями робітників інших промислових підприємств.

17 листопада 1905 р. у Станіславові за ініціативи провідного активіста лівого крила Польської партії соціал-демократів Мослера, проведено мітинг 2 000 працівників залізниці. Внаслідок цієї події керівництвом залізниці прийнято рішення про об'єднання в загальній організації. 18 листопада на засіданні 150 залізничних чиновників обрано комітет для протидії мітингувальникам. Під час загального страйку 28 листопада, залізничники-робітники намагалися залучити до своїх акцій чиновників [23, арк.17-18]. 29 грудня, не зважаючи на заборону інспектора, відбувся мітинг в залізничних майстернях, де протестували проти 10-годинного робочого дня. Прийнято рішення не працювати більше 9,5 годин. У другій половині дня 30 грудня частина працівників відмовилася виходити на роботу у зв'язку з майбутніми новорічними святами. Коли троє залізничників були звільнені за цю подію, то в результаті тиску мітингувальників – поновили їх назад на робоче місце [23, арк.1-3]. А процес 53 залізничників звинувачених у підбурюванні мас до протестів викликало страйк в залізничних майстернях [23, арк.20]

Висновки. Дослідження показало, що на початку XX століття страйковий рух у Галичині охоплював не лише промислових робітників, а й представників будівельної галузі, домашньої прислуги, залізничників та селян навколишніх сіл. Масові страйки сприяли поширенню досвіду колективної боротьби та солідарності

серед різних верств населення. Основними причинами виступів були низька заробітна плата, довгі робочі години, важкі умови праці та безробіття. Вимоги робітників включали: встановлення 8-10-годинного робочого дня, регулярну виплату зарплати, покращення житлових і санітарних умов, відкриття медичних закладів, соціальне самоврядування на підприємствах та відмову від використання штрейкбрехерів. Профспілкові організації відігравали ключову роль у координації страйків, мобілізації робітників і поширенні інформації. Вибрані страйкові комітети забезпечували централізоване управління діями протестувальників, що сприяло ефективності акцій та зменшувало вплив адміністративного тиску. Страйки супроводжувалися активним втручанням урядових сил: застосуванням жандармів, військових частин, арештами та судовими переслідуваннями. Це надавало подіям політичного забарвлення, адже боротьба робітників не обмежувалася економічними вимогами, а ставала формою соціального протесту проти влади та шляхетського самоврядування. Хоча частина страйків завершувалася поступками роботодавців (скорочення робочого дня, покращення умов праці, обіцянки соціальних заходів), більшість боротьби мала тривалий вплив на формування колективної свідомості та розвиток профспілкового руху в Галичині. Страйкові дії сприяли підвищенню ролі робітничих організацій і підготовці трудящих до подальших масових протестів у 1905–1907 роках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Берест І. Історія професійних спілок України (Східна Галичина 1817–1918 рр.) : монографія / І. Берест. – Львів : Ліана-М, 2017. – 736 с.
2. Берест І. Діяльність «Товариства взаємної допомоги приватних службовців» Галичини в 1848 році / І. Берест // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Історичні науки. – 2018. – Вип. 27. – С. 51–56. – DOI: 10.25264/2409-6806-2018-27-51-56.
3. Berest I., Honchar S., Gonchar O. Trade Unions of Eastern Galicia During the Socio-political Processes of the 19th–Early 20th Centuries // Data-Centric Business and Applications: Advancements in Information and Knowledge Management. – 2024. – Vol. 2. – P. 141–164. – Springer Nature Switzerland. – https://doi.org/10.1007/978-3-031-59131-0_7.
4. Берест І.Р. Загальноміське професійне товариство взаємодопомоги друкарів Львова в 1856–1867 роках. Аналіз діяльності / І.Р. Берест // Грані. – 2018. – Т. 21, № 11. – С. 6–13. – DOI: <https://doi.org/10.15421/1718146>.
5. Берест Р. Нариси історії профспілкового руху в Західній Україні (1817–1939) / Р. Берест. – Дрогобич : Відродження, 1995. – 128 с.
6. Берест І., Берест Р., Пасічник М., Савчук Г., Олійник М. Аналіз статуту та першого року діяльності Львівського товариства галицьких лікарів («Towarzystwo lekarzów galicyjskich») // Медичні перспективи. – 2020. – Т. 25, № 2. – С. 168–176. – <https://doi.org/10.26641/2307-0404.2020.2.206799>.
7. Берест І.Р. Аналіз львівської профспілкової преси поліграфістів на прикладі часописів “Czcionka” і “Przewodnik dla spraw drukarsko-litograficznych” / І.Р. Берест // Грані. – 2017. – Т. 20, № 11. – С. 17–21. – DOI: 10.15421/1717142.

8. Берест І.Р., Гончар О.В. Аналіз основної польської історіографії профспілкового руху в Галичині / І.Р. Берест, О.В. Гончар // Інформація, комунікація, суспільство 2025 : зб. матеріалів XIV Міжнар. наук. конф. (с. Зозулі, Львівська обл., 22–24 трав. 2025 р.). – 2025. – С. 246–247.
9. Гончар С., Гончар О. Загальні проблеми медіакомунікацій на сторінках галицької профспілкової преси XIX століття / С. Гончар, О. Гончар // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку : матер. міжнар. наук. конф., 22–23 листоп. 2023 р. – Харків : ХДАК, 2023. – Ч. 1. – С. 52–53.
10. Берест І.Р. Огляд політичної ситуації в Східній Галичині у часі появи та роботи профспілок / І.Р. Берест // Грані. – Том 17, №6. – 2014. – С.150-154.
11. Najdus W. Rozwój ruchu strajkowego w Galicji w latach 1900–1914. Przegląd Historyczny. 1957. Tom 48 . Numer 3. S. 460-490.
12. Naprzód. – 3 czerwca 1902. – № 149.
13. Naprzód. – 4 czerwca 1902. – № 150.
14. Kieszczyński I. Kronika ruchu zawodowego w Polsce, 1808-1939: ważniejsze wydarzenia. – Warszawa, Insytut Wydawniczy CRZZ, 1972. – S.58.
15. ЦДІАЛ України у м. Львові, ф. 146, оп.4, спр.3772 (Strajk w zagłębiu boryslawskim), арк. 363-367.
16. ЦДІАЛ у м. Львові, ф. 146, оп.4, спр.3775 (Strajk w zagłębiu boryslawskim), арк.18, 37.
17. Naprzód. – 16 lipca 1904. – № 196.
18. Głos robotniczy. – 2 kwietnia 1904. – № 14.
19. Naprzód. – 8 marca 1900. – № 10.
20. ЦДІАЛ у м. Львові, ф. 146, оп.4, спр.3774 (Strajk w zagłębiu boryslawskim), арк.39-40.
21. Naprzód. – 26 maja 1905. – № 142.
22. Naprzód. – 29 czerwca 1905. – № 175.
23. ЦДІАЛ у м. Львові, ф. 146, оп.8, спр.433 (Strajk w zagłębiu boryslawskim), арк.17-18.
24. ЦДІАЛ у м. Львові, ф. 146, оп.8, спр.557 (Strajk w zagłębiu boryslawskim), арк.1-3.
25. Берест І. Страйкові перипетії в Галичині на початку XX століття. Інформація, комунікація, суспільство 2023 : матеріали 12-ї Міжнародної наукової конференції ICS-2023. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2023. С.34-35.
26. «Криваві розрухи». Страйк будівельних робітників (1902). Режим доступу: <https://city-as-stage.lvivcenter.org/articles/straik-budivelnikh-robitnykiv-1902/>.

REFERENCES

1. Berest, I. (2017). *Istoriia profesiinykh spilok Ukrainy (Skhidna Halychyna 1817–1918 rr.): Monohrafiia*. Lviv: Liana-M.
2. Berest, I. (2018). Diialnist «Tovarystva vzaiemnoi dopomohy pryvatnykh sluzhbovtziv» Halychyny v 1848 rotsi. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Seriia: Istorychni nauky*, (27), 51–56. <https://doi.org/10.25264/2409-6806-2018-27-51-56>.
3. Berest, I., Honchar, S., & Gonchar, O. (2024). Trade unions of Eastern Galicia during the socio-political processes of the 19th–early 20th centuries. In *Data-Centric Business and Applications: Advancements in Information and Knowledge Management* (Vol. 2, pp. 141–164). Springer Nature Switzerland. https://doi.org/10.1007/978-3-031-59131-0_7.

4. Berest, I. R. (2018). Zahalnomiske profesiine tovarystvo vzaiemodopomohy drukariv Lvova v 1856–1867 rokakh. Analiz diialnosti. *Hrani*, 21(11), 6–13. <https://doi.org/10.15421/1718146>.
5. Berest, R. (1995). *Narysy istorii profspilkovoho rukhu v Zakhidnii Ukraini (1817–1939)*. Drohobych: Vidrozhennia.
6. Berest, I., Berest, R., Pasichnyk, M., Savchuk, H., & Oliinyk, M. (2020). Analiz statutu ta pershoho roku diialnosti Lvivskoho tovarystva halytskykh likariv (“Towarzystwo lekarzów galicyjskich”). *Medychni perspektyvy*, 25(2), 168–176. <https://doi.org/10.26641/2307-0404.2020.2.206799>.
7. Berest, I. R. (2017). Analiz lvivskoi profspilkovoi presy polihrafistiv na prykladi chasopysiv «Czcionka» i «Przewodnik dla spraw drukarsko-litograficznych». *Hrani*, 20(11), 17–21. <https://doi.org/10.15421/1717142>.
8. Berest, I. R., & Honchar, O. V. (2025). Analiz osnovnoi polskoi istoriohrafii profspilkovoho rukhu v Halychyni. In *Informatsiia, komunikatsiia, suspilstvo 2025: Zbirnyk materialiv XIV Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii* (pp. 246–247).
9. Honchar, S., & Honchar, O. (2023). Zahalni problemy mediakomunikatsii na storinkakh halytskoi profspilkovoi presy XIX stolittia. In *Kulturolohiia ta sotsialni komunikatsii: Innovatsiini stratehii rozvytku: Materialy mizhnarodnoi naukovoï konferentsii* (Part 1, pp. 52–53). Kharkiv: KhDAK.
10. Berest, I. R. (2014). Ohliad politychnoi sytuatsii v Skhidnii Halychyni u chasi poiavy ta roboty profspilok. *Hrani*, 17(6), 150–154.
11. Najdus, W. (1957). Rozwój ruchu strajkowego w Galicji w latach 1900–1914. *Przegląd Historyczny*, 48(3), 460–490.
12. Naprzód. (1902, June 3). No. 149.
13. Naprzód. (1902, June 4). No. 150.
14. Kieszczyński, L. (1972). *Kronika ruchu zawodowego w Polsce, 1808–1939: ważniejsze wydarzenia*. Warszawa: Instytut Wydawniczy CRZZ.
15. TsDIAL Ukrainy u m. Lvovi. f. 146, op. 4, spr. 3772 (Strajk w zagłębiu boryslawskim), ark. 363–367.
16. TsDIAL Ukrainy u m. Lvovi. f. 146, op. 4, spr. 3775 (Strajk w zagłębiu boryslawskim), ark. 18, 37.
17. Naprzód. (1904, July 16). No. 196.
18. Głos robotniczy. (1904, April 2). No. 14.
19. Naprzód. (1900, March 8). No. 10.
20. TsDIAL Ukrainy u m. Lvovi. f. 146, op. 4, spr. 3774 (Strajk w zagłębiu boryslawskim), ark. 39–40.
21. Naprzód. (1905, May 26). No. 142.
22. Naprzód. (1905, June 29). No. 175.
23. TsDIAL Ukrainy u m. Lvovi. f. 146, op. 8, spr. 433 (Strajk w zagłębiu boryslawskim), ark. 17–18.
24. TsDIAL Ukrainy u m. Lvovi. f. 146, op. 8, spr. 557 (Strajk w zagłębiu boryslawskim), ark. 1–3.
25. Berest, I. (2023). Straiкови perypetii v Halychyni na pochatku XX stolittia. In *Informatsiia, komunikatsiia, suspilstvo 2023: Materialy 12-yi Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii ICS-2023* (pp. 34–35). Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki.
26. “Kryvavi rozrukh”. Straiк budivelnykh robotnykiv (1902). (1902). Retrieved from <https://city-as-stage.lvivcenter.org/articles/straiк-budivelnykh-robotnykiv-1902/>.

TRADE UNION AND STRIKE MOVEMENTS IN GALICIA IN THE EARLY 20TH CENTURY IN ARCHIVAL MATERIALS

N. S. Vovk

*Institute of the Humanities and Social Sciences
National University «Lviv Polytechnic»
14, Stepana Bandery St., Lviv, 79013, Ukraine
nataliia.s.vovk@lpnu.ua*

The aim of the study is to comprehensively analyze the formation and development of the strike movement in Galicia in the early 20th century, to clarify its socio-economic preconditions, nature, dynamics, and consequences. The research process involved a combination of general scientific and specific historical methods, including the following: historical-comparative (comparison of strike movements in various industrial centers of Galicia and identification of common and distinctive features), historical-descriptive (reconstruction of the chronology of events related to the activities of workers' associations and trade unions), analytical (generalization of archival materials, documents, and press of that time), sociological approach (analysis of the social composition of strike participants and the formation of collective consciousness among workers), and the method of systematic analysis (analysis of the strike movement as a component of broader socio-economic and political processes in Galicia in the early 20th century). The scientific novelty of the work lies in a comprehensive approach to analyzing the strike movement in Galicia in the early 20th century as a socio-communicative phenomenon that combined economic, political, and cultural factors based on archival sources. The article analyzes the formation and development of the strike movement in Galicia in the early 20th century. Based on archival sources and historical facts, it highlights the active participation of workers in the struggle for better working conditions, higher wages, and social rights. Particular attention is paid to the role of trade unions in organizing mass strikes, in particular among miners in Drohobych and builders in Lviv in 1901–1902. The scale and consequences of these events, which affected various strata of the working class, from miners to service workers, are described. The process of the spread of strike movements from urban centers to rural areas is traced, which indicates the growth of social consciousness and solidarity among workers. The significance of these events for the further formation of the trade union movement and the development of the workers' press in Galicia is emphasized. Prospects for further study lie in an in-depth investigation of the relationship between the strike and trade union movements in Galicia in the early 20th century, in particular through the analysis of little-studied archival materials, periodicals, and personal collections of labor movement figures.

Keywords: *strike movement, trade unions, Galicia, working class, social protest, archival sources.*

Стаття надійшла до редакції 07.10.2025.

Received 07.10.2025.